

VAD KAN SKOLAN GÖRA?

Att stödja barn med förälder/familjemedlem
i fängelse, häkte eller frivård.

Buff

Barn och ungdom med
förälder/familjemedlem
i fängelse

“I skolan jag gick i förut så trodde inte lärarna på mig pga. att mina bröder var kriminella, dom trodde jag skulle bli likadan.”

“När jag har en elev i klassen som brukar besöka sin förälder i fängelse, då frågar jag inte vad alla har gjort under helgen.”

“Ibland är det svårt. När jag sitter på lektion kan jag inte få pappa ur huvudet.”

Barn och ungdomar med en frihetsberövad familjemedlem är en sårbar grupp med ökad risk för psykisk ohälsa, utanförskap och egen kriminalitet. Separationen från en nära familjemedlem och konsekvenserna som det medför för barnet, att ha en förälder eller ett syskon som frihetsberövats, kan göra att tillvaron i skolan extra svår. Genom att upptäcka barnen i tid och identifiera barnens behov av stöd kan skolan göra stor skillnad.

Det kan vara minst lika svårt för ett barn att ha ett syskon som frihetsberövats eller dömts till en frivårdspåföljd. Syskonskapet är en av de längsta relationerna vi har i livet. Ofta rör sig syskon i samma miljö och umgängeskrets, vilket gör att kamratrelationer och skolmiljö kan påverkas negativt.

Genom den här broschyren/guiden vill vi ge dig som lärare eller annan skolpersonal, tips om hur skolan kan stödja ett barn vars förälder eller närstående är frihetsberövad.

Barn och ungdomar med en frihetsberövad familjemedlem är ingen liten grupp. Vi beräknar att ca 160 000 barn och ungdomar berörs av att en förälder/familjemedlem lagförs för brott. Det är ingen homogen grupp, barnen har olika behov utifrån hur relationen har sett ut tidigare och individuella förutsättningar.

FORSKNING OCH ERFARENHETER OM BARN VARS FAMILJEMEDLEM SITTER I FÄNGELSE

Enligt forskning [1] löper barn som har en föräldero i fängelse en märkbart större risk att få psykiska problem, asocialt beteende och annat som kan leda till marginalisering. Med tillräckligt stöd i rätt tid kan barnet ta sig igenom den svåra livssituationen och lyckas i livet.

En svensk forskningsstudie från 2018 [2] visar tydligt att barn med föräldrar i fängelse, i högre utsträckning än jämförelsegruppen, behöver stöd i skolan. Det är enligt studien dubbelt så vanlig att de unga som haft en förälder i fängelse under barndomen fått ta del av specialskola och eller specialklass. Vidare ser man att det är 11 gånger högre risk för att de inte slutfört gymnasium och att det är 1,5 gånger högre risk för att barn med förälder i fängelse inte går vidare till högskolan.

Studier har visat att barn upp till 6:e klass i första hand vänder sig till klassföreståndaren medan barn från 7:e klass och uppåt vänder sig till kurator eller skolsköterska. Det sociala stödet, positiva erfarenheter från skolan och starka nära relationer gör att barnet klarar sig.

Det är viktigt att barnet får sanningsenlig information, anpassad till barnets ålder, om vad som hänt familjemedlemmen som hamnat i fängelse.

Barnet behöver också få möjlighet att ställa egna frågor. Det är alltid barnets bästa som kommer i första hand. Både forskning och erfarenhet visar att barn mår bra av att ha en god kontakt med den frihetsberövade föräldern där så är möjligt.

Dessa forskningresultat och att vi vet att skolan och goda skolresultat är en skyddsfaktor bekräftar skolans viktiga roll när det gäller barn med frihetsberövade föräldrar.

SYSKON

Idag finns i princip ingen forskning på hur syskon påverkas av ett frihetsberövande av ett äldre syskon. Men det forskning [3] visar på är att syskonskapet är den längsta relationen man har i livet och att relationen mellan syskonen påverkas.

Bufff ser också att barn med frihetsberövade syskon påverkas i allra högsta grad på olika plan, både genom förlusten, oron och i nära relationer.

VIKTEN AV INDIVIDANPASSAT STÖD

Det är naturligtvis viktigt att komma ihåg att alla barn är olika och har individuella erfarenheter och behov. Det är inte alla barn som påverkas negativt av att en förälder frihetsberövats. För en del barn kan frihetsberövandet också komma som en lättnad jämfört med en hemsituation som präglas av kriminalitet och drogmissbruk.

Ett individuellt utformat stöd utifrån barnet/ungdomens behov är centralt för att hjälpa barnet att lyckas i skolan. Att även omsorgsföräldern får stöd kan vara viktigt för att barnet ska få den stöttning som hen behöver i hemmiljön.

[1] Adele D. et al. (2012). Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health. *COPE - Project*

[2] Per-Åke N., Åsa K. och Karin H. (2018). After a childhood with a parent in prison – relationships and well-being as a child and young adult. *International Journal of Prisoner Health*

[3] Kristy D. (2022). "Never mind, we can't help you": Young people's experiences of the imprisonment of a sibling. *Families, Relationships and Societies*

JOBBIGT HEMMA

När en förälder sitter i fängelse kan det påverka familjens boendesituation och ekonomi. När en närstående berövas sin frihet är det nästan alltid psykiskt tungt och traumatiskt för de kvarvarande familjemedlemmarna.

Barnets behov och ångest hamnar lätt i skymundan för föräldrarnas problem eller det frihetsberövade syskonets behov. Barnet får många gånger klara sig själv och ta eget ansvar.

Det kan vara så att barnet får ta ansvar för både det känslomässiga stödet och vardagen i familjen.

Den jobbiga situationen hemma kan leda till koncentrationssvårigheter i skolan, svårigheter i kamratrelationer och avvikande beteende. Men även om de flesta påverkas av en familjemedlem frihetsberövas så finns det barn vars svårigheter upphör i och med ett frihetsberövande. Det kan exempelvis ha funnits våld och missbruk i hemmet.

*“Min lärare
är snäll men när hon
fick veta så hon ofta att jag inte
behövde göra övningar om jag inte
orkade. Det tyckte jag var jobbigt, jag
ville ju vara som alla andra.”*

*“Mamma orkar
inte så mycket nu.”*

*“När min bror greps
så vart det känslomässigt i familjen
så vi bråkade mer. Det vart som en
osynlig vägg mellan oss. Jag låtsades må bra.
Jag måste bära mig och mina föräldrar
känslomässigt.”*

*“Mamma ville inte
berätta vad som hade hänt
men jag märkte att hon var
orolig och ledsen.”*

DET HÄR ÄR KÄNSLOR SOM ÄR VANLIGA HOS BARN MED EN FRIHETSBERÖVAD NÄRSTÅENDE

ORO

både för den frihetsberövade och för omsorgsföräldern.

SKAM

över att föräldern gjort sig skyldig till ett brott och över straffet, men också oro för vad kompisarna ska tycka om de får veta.

HAT

mot föräldern som har svikit. Barnet kan också reagera mot myndigheterna som tar ifrån det den närstående.

FÖRVIRRING

över varför föräldern gjort fel och vad det kommer att leda till.

RÄDSLÅ

eftersom barnet kanske inte vågar fråga eller prata om brottet. Barnet kan också vara rädd för egen del över att något obehagligt ska hända.

LÄTTNAD

över att föräldern har hamnat i fängelse. Det kanske har varit jobbigt hemma, funnits drogproblem eller våld.

AVUND

över att inte kunna ha aktiviteter och ett familjeliv som andra med närvarande föräldrar.

SKULD

över det som har hänt. Barnet kan tro att det har varit för jobbigt, att det är något hen sagt eller gjort. Det kan också vara så att barnet vittnat mot sin förälder.

ÅNGEST

om barnet inte vågar prata eller har blivit tillsagd att inte berätta något.

SORG

över att den ena föräldern eller annan närstående är borta.

FÖRLUST AV SJÄLVFÖRTROENDET

barn med föräldrar i fängelse kan ha fler psykiska problem än andra barn.

VAD KAN SKOLAN GÖRA?

ORO FÖR FÖRÄLDER OCH FAMILJEMEDLEMMAR KAN PÅVERKA INLÄRNING OCH SKOLRESULTAT

Skolan har en viktig roll i barnens liv. Det är bra om läraren vet om familjesituationen eftersom det underlättar för barnet och skapar trygghet. En del barn behöver stöd medan andra vill att allt ska vara precis som vanligt, för en del barn kan skolan vara en fristad. Om en elev och förälder eller vårdnadshavare berättar i skolan att en familjemedlem hamnat i fängelse, kan eleven få stöd och hjälp genom att:

- När ett barn väljer att berätta så är det viktigt att den första frågan barnet får inte handlar om brottet eller vad föräldern/familjemedlemmen gjort. Risken är då att barnet sluter sig. Fråga istället hur barnet mår, för att öppna upp för samtal om hur barnet har det. Om ett barn inte väljer att berätta, se över om det finns en trygg vuxen som barnet kan öppna upp sig för.
- Barn önskar att samtal om deras situation görs i enskildhet, då det kan vara känsligt att kompisar får veta. Om barnet önskar, hjälp gärna barnet att berätta för sina kamrater. Det kan vara tungt att bära på en hemlighet.
- Prata med omsorgspersonerna och gör dem medvetna om att ett frihetsberövande kan påverka barnet både i skolan och i kamratrelationerna. Berätta att barnet kan behöva både information och känslomässigt stöd.
- Involvera elevhälsoteam och se över vilket extrastöd barnet kan få för att klara sin skolgång.
- För att underlätta relationen mellan barn och förälder kan det vara viktigt att även den frihetsberövade föräldern får information om vad som händer i skolan, om det är för barnets bästa.
- Var lyhörd för att det kan vara känsligt för barn som har en familjemedlem i fängelse när man på lektionen pratar om brott och straff eller tar upp deras situation på utvecklingssamtal.
- Tänk på att, om omsorgsföräldern mår dåligt så kanske inte läxorna blir gjorda eller gympapåse och matsäck kommer med. Fundera på om skolan kan underlätta för barnet.
- Om det visar sig att barnets och barnets familj behöver mer stöd, kan skolan kontakta och ta hjälp av socialtjänsten.
- Ge information om var barnet och omsorgspersonen kan söka hjälp, exempelvis hos Bufff.

Bufff är en barnrättsorganisation som i första hand arbetar för att förbättra villkor och ge stöd till barn med frihetsberövade föräldrar och familjemedlemmar. När en familjemedlem blir gripen av polisen påverkas alla kring barnet och de vuxna kan också behöva hjälp för att vara ett stöd för barnet.

Bufff utgår alltid utifrån barnets bästa och individuella behov, men för att barnet ska må bra så ger vi även stöd till hela familjen. Bufff har lång erfarenhet av att ge stöd till målgruppen och vi bidrar gärna med vår kunskap till yrkesverksamma som möter barnen. Som lärare, skolsköterska, kurator eller annan skolpersonal är du välkommen att kontakta oss.

Bufff finns på flera platser i landet, från Luleå i norr till Malmö i söder. Vi erbjuder även ett nationellt stöd via chatt, stödtelefon eller videosamtal.

Kontaktuppgifter till våra lokalföreningar hittar ni på www.buff.se/kontakt.

Kontaktuppgifter för stöd och rådgivning:

Webbadress: www.bufff.se

Stödtelefon: 020-200 330

Chatt: www.bufff.se/chatt

Stöd och rådgivning:

Stödtelefon: 020 - 200 330

Chatt: www.bufff.se/chatt

Kontaktuppgifter och information:
www.bufff.se

Stöd vår verksamhet:

Skänk en gåva via BG 900-51 41 eller genom
swish 900 51 41

